

Бошко Пулетић

БУКЕФАЛ

БОШКО ПУЛЕТИЋ рођен је 29. 12. 1946. године у Београду. Дипломирао је на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у групи Глума 1968. године у Београду. Исте године примљен је за сталног члана драме у Народном позоришту.

До сада написао драме:

Просја сивар 1980. године.

Званично саопштење 1982. године. Драма је у режији аутора победила на Сусретима другарства радника Београда и награђена на истим сусретима у Зајечару, Књажевцу. Дрину је извео Драмски студио ОКУД-а „Рад” из Београда.

Букефал 1983. године. Драма је изведена 1987. године у Народном позоришту из Ниша у режији Бранивоја Ђорђевића.

ТВ-филм *Погрешан корак* 1987. године.

Бошко ПУЛЕТИЋ

БУКЕФАЛ

“Јер само то ни Богу није дато чак
да учини да није било што било је”

Аристотел

ЛИЦА:

АРИСТОТЕЛ

ХЕЛЕНА

АЛЕКСАНДАР

НАРАТОР

НАРАТОР: По легенди: Нектанеб II, последњи египатски фараон, испред грађанског рата побегао је у Македонију, заволео Олимпијаду жену краља Филипа и из те везе рођен је Александар.

Кажу да је Букефал био “коњ људождер” и да је на боку имао жиг налик на главу говечета. Александар га је јахао само у свечаним приликама и у биткама. Када је Букефал угинуо, Александар је основао град и назвао га Букефалија.

Александар је био чакараст (имао је очи различитих боја). Значајни подаци о Александру записани су у делима Плутарха...

У делима Калистена (Аристотеловог нећака) службеног историчара у Александровим походима...

Временом... легенда о Александру шири се на исток... (тамо га зову Искандер).

Узбечки песник Алишер Бевои (1441-1501) написао је поему *Вал Искандер (Искандерова сџена)* у којој је Александар представљен као муслиман и образац идеалног владара...

Дубровачки песници у XIII столећу, помињу га као... Лесандра Србљанина...

Траг легенде о Александру-Искандеру, сачуван је и у надимку “Скендер бег”.

Широм света песници, писци, историчари... пишу и остављају (или измишљају) податке о Александру...

Најмање података о Александру оставио је онај који би требало и да га је најбоље познавао...

... Александаров учитељ Аристотел!

... Зашто?

СЦЕНА

На брду изнад великог града. Огњишће, крчаџ, два лежаја и кашеџ (у коме Аристотел чува своје списе). У дну сцене високо подиџнуџ илаџо. Изнад њега дрвени јарам на којем виси велики чвор (Гордијев)

ВРЕМЕ

(... рецимо) је Христџа, а свака сличност са стварним личностима или догађајима... намерна је, али није биџна.

Почиње у мирној тихој ноћи без ветра. Завршава се јутром.

Из мрака џојоџ коња... заџим... њсак... удаљавање коњских коџиџа. лаџано долази свеџло... Све је џустџо... Хаос.

Сасвим у дну, на једној каменој узвиџици, назире се у џолумраку Хелена.

Свеџлост долази уз џихе звуке Хеленине харфе.

Исџод камене надстиреџице џојављује се Аристотел... Одлази до кашеџа и узима списе... Прилази огњишћу на средини...

Почиње ритуал приношења жртве, џаџируси горе.

Аристотела освеџљава иламен ове мале ваџре...

АРИСТОТЕЛ: *(Полуџласно чџиџа са џаџируса)*

Gnothi se auton! Древни делфски запис! Gnothi se auton!

Упознај самога себе!

(Узима длеџо и дрвени чекиџ у руке и довршава најџис на каменој илочи)

Упознај... само разум може да уреди овај хаос! Упознај самога себе!

(Подџе камену илочу са најџисом "уџознај" и џосџавља је на нахерени архџирав џоломљеноџ фриза)

Упознај самога себе!

(Из кашета узима паџирусе, затим прилази огњишту, почиње ритуал приношења жртве, паџируси горе... До приношења жртве готово у шапату понавља)

Gnothi se auton! Gnothi se auton... Упизнај самога себе и

развеџи Гордијев чвор! И развеџи Гордијев чвор! Gnothi

se auton! Ја, безначајни Аристотел... по занату учитељ и

безверник! Ја који у вас не верујем! И ви то знате!

Искрено вас молим богови таме будите ноћас уз мене!

Ујутру ћу се ако жив будем подсмехнути ноћашњем

страху! Али сада искрено вас молим! Будите ноћас уз

мене! Ако у том мраку уопште нечега има, ако постојите? Будите ноћас уз мене! Ја осећам и знам! Он ће ноћас доћи! Као што осећам и знам да ме је страх срџбе у срцу тог дечака! Богови таме! Једном била је исто овако тамна ноћ! Отишли су сви! А он је дуго плакао! Дуго и неутешно, како то само умеју деца! Заспао је тада на мојој руци! Заспао је туззан! Ја сам га упорно али безуспешно тешио! Пред зору је скочио! Помислих почеће опет да плаче! Говорих му да ће родитељи доћи! Е тада! Тада сам то код њега први пут приметио! Посматрале се ме са дечијег збуњеног лица... очи одраслог човека! Чакарасте очи... десно црно... а лево плаво! На поднадулом од суза дечијем лицу, два мала језера различитих боја и са дубинама до којих ја нисам могао да допрем... Није рекао ни једну реч... ћутао је и гледао ме... у очима се искрила... безбројна питања... на која сам ја... предосећао... и знао... да не знам... и не умем да одговорим! Ућутао сам! Мислим... први пут у ззживоту стварно збуњен... тајном његовог ћутања... Док је он упорно и не трепчући, траззио нешто у мојим очима... то је трајало... бескрајно дуго! На тренутак склопих очи... тренутак или два! А када сам их поново отворио? Он је већ мирно спавао... и у сну личио на све уснуле седмогодишње дечаке. Богови таме! Ако... ноћас дође? А он ће сигурно доћи! Гледаће ме погледом... оне ноћи... и ја опет... нећу умети да му одговорим! Богови таме! Ако у тој... празнини... уопште нечега има...

На њочейку ришувала, њолако и њихо, ушла је Хелена и све чула.

ХЕЛЕНА: Александар неће доћи!

АРИСТОТЕЛ: Ха! Није лепо прислушкивати туђе речи... жено! А још је ружније прислушкивати туђе мисли!

ХЕЛЕНА: Ја нисам прислушкивала!

АРИСТОТЕЛ: Нисам завршио! Као што рекох... он ће ноћас сигурно доћи! Ти... жено покушај да схватиш! Неће доћи Алексис! Доћи ће Александар! Александар Филипов! Вољом народа и свештенства "Александар Велики". Цар ... и Бог!

ХЕЛЕНА: За мене, он ће увек бити... Алексис... друг... и брат!

- АРИСТОТЕЛ: Теби ће много шта... остати непознато... далеко... увијено у “осећања”... и неразумљиво!
- ХЕЛЕНА: Покушаваш ли то, учитељу... да ми, не врећајући ме, ставиш до знања... да сам само “жена”?
- АРИСТОТЕЛ: То ми се увек допадало!
- ХЕЛЕНА: Шта то учитељу?
- АРИСТОТЕЛ: То... да је у твојим питањима увек био садржан одговор!
- ХЕЛЕНА: Ипак сам... понекад била у праву!
- АРИСТОТЕЛ: Била си у праву много пута!
- ХЕЛЕНА: И?... Шта је то онда учитељу?
- АРИСТОТЕЛ: Изузетак!
- ХЕЛЕНА: ...Изузетак који потврђује правило?
- АРИСТОТЕЛ: Жено! ...Ако учиш?... Онда учи до краја!
- ХЕЛЕНА: Не разумем!
- АРИСТОТЕЛ: Недостаје једна реч!... Хајде реци... дефиниција гласи...
- ХЕЛЕНА: Изузетак који “увек” потврђује правило! Је ли сада тачно?
- АРИСТОТЕЛ: Ништа није тачно!... И ништа није савршено! Умараш ме жено! ... Шта сам оно хтео? ... А, да! Сада је твоје ћутање знак да си љута? Је ли тако?
- ХЕЛЕНА: Не!... Само сам мало... тужна учитељу! Александра, а и све остале дечаке... увек си ословљавао са “сине”... једино сам ја за тебе увек била само... “жена”!
- АРИСТОТЕЛ: Била си старија од њих!
- ХЕЛЕНА: ... Имала сам... само десет година!
- АРИСТОТЕЛ: Нисам завршио... Била си старија... и ако ће то годити твојој сујети “паметнија”... али то није било битно! За њих си била нешто што нису могли да нађу у мојој кући... била си... Топлота!... Топлота коју носе само жене! Тиха и ненаметљива топлина... мајке или сестре! Уосталом сви су те волели!
- ХЕЛЕНА: Сви... осим тебе учитељу!
- АРИСТОТЕЛ: ... Осим мене!
- ХЕЛЕНА: Признајеш то!

- АРИСТОТЕЛ: Зашто бих... признавао?... То је тако!
- ХЕЛЕНА: Мало ти је речи потребно учитељу... да кажеш некоме... да не постоји!
- АРИСТОТЕЛ: Хелена! Ходи овамо!... Седи!... И слушај!... Покушај да схватиш!... Иза сваке зиме – долази лето!... А иза сваког лета... долази зима!... Лета пролазе... а зиме остају у нама!... У мојој глави... срцу... и телу... много је зима!
- ХЕЛЕНА: Ти ниси толико стар, учитељу!
- АРИСТОТЕЛ: Нисам завршио... жено! О чему сам оно почео... а, да... Како не схваташ?... Не ради се само о броју зима... већ и о њиховој дужини... и хладноћи!... Ела... када су те довели... била си сасвим мала девојчица... Разумеш ли шта ти говорим? Пре десетак зима ти би за мене била... могућност... да живот буде лепши... значајнији! А сада? ... Сада си само супротно! Стално ме подсећаш на оно што ми је живот ускратио... или што је још горе... поред чега сам прошао! А да нисам то ни приметио! Како ме то гледаш?... Увек када ти засветле очи... ја помислим да ме све разумеш... иако знам да често није тако! Разумеш ли ме сада, Ела? Разумеш ли зашто не могу да те волим?... Или још боље... зашто те волим... онолико колико и како могу!
- ХЕЛЕНА: То... могу да схватим!... Само не разумем себе, учитељу! Зашто ја тебе... поред свега... толико волим?
- АРИСТОТЕЛ: Ха! Зашто? Зато што волиш Александра!... Зато што си волела остале дечаке... Зато што ћеш увек!... А то упамти, увек имати потребу да некога волиш... У нади да ће ти бар неко узвратити љубав!
- ХЕЛЕНА: ... Ако ће то бити мој живот!... Ја се тога плашим!
- АРИСТОТЕЛ: Ха! Зато се и ја плашим Александра!... Зато се ти плашиш мојих речи... Зато се сви на овај или онај начин плашимо оних које волимо!
- ХЕЛЕНА: И...? Чему ће онда бити мој живот?... Реци, учитељу! Реци... ти то знаш! Биће стални страх!... Је ли тако?
- АРИСТОТЕЛ: Твој живот... сине!... Биће оно што направиш од њега! Ни мање ни више од тога!

- ХЕЛЕНА: *(После ду́ге њаузе у којој се њрви њуӣ зледају са разу-мевањем)*
Донећу свеже воде!
- АРИСТОТЕЛ: Не Елена! Сачекај!
(Узме од ње њуӣ)
Ја ћу отићи до извора... Ти одржавај ватру!... Шта сам оно хтео... а. да... послушај ме и не размишљај много о томе! Узалудно је! Све оно што ће се ноћас... или било када збити?... Давно нам се уствари већ догодило!
(Оде)
- ХЕЛЕНА: *(Заузеџа око ваӣре)*
О Александре... Алексис... дођи! Учитељ у много чему има право... Ја сам ипак само... жена! И моја размишљања често су хаотична! Али слух ми је, боговима хвала, још увек добар! Драго ми је да си дошао! Препознала сам твој корак Алексис! Хоћеш ли се и даље играти малог дечака... или ћеш ући?
- АЛЕКСАНДАР: *(Обучен у свеӣшеничку њоџу са каӣуљачом, њолако уђе, дође до ње и свечано јој сӣусӣи њред ноге мали замо-џуљак. Дуџо се зледају...)*
Донео сам ти дар!
- ХЕЛЕНА: Нема већег дара од трена када те поново угледају моје очи! Добро дошао кући, Алексис!
- АЛЕКСАНДАР: Могу ли твоје очи... на тренутак... да ипак погледају дар?
- ХЕЛЕНА: *(Одвије замоџуљак, џанка, свилена, џрозирна џуника...)*
Лепа је!... Носе ли се овакве на двору?
- АЛЕКСАНДАР: На двору?... На двору жене углавном носе глупости! Ова туника кројена је према теби! И бојена је према твојим очима!
- ХЕЛЕНА: Моје очи, Алексис... нису овако тамне!
- АЛЕКСАНДАР: Биле су!... Онога јутра када сам одлазио...
- ХЕЛЕНА: ... Дар је леп!... Али ја бих радије гледала тебе!
- АЛЕКСАНДАР: *(Дуџо се зледају)*
Остала си чудна!
- ХЕЛЕНА: Скини то са главе!

- АЛЕКСАНДАР: *(Пошћуно скине свешћеничку ѿоџу, обучен је сасвим једносћавно и без украса)*
Јесам ли се променио?
- ХЕЛЕНА: Не!... Сем ове нове боре између очију!... Још увек си леп!
Увек си био најлепши од све моје браће!
- АЛЕКСАНДАР: Само... најлепши?
- ХЕЛЕНА: И најпапетнији!
- АЛЕКСАНДАР: За годину дана... постала си шкрта на речима!
- ХЕЛЕНА: Зар сам неку похвалу... заборавила?
- АЛЕКСАНДАР: Најважнију!... Он је увек говорио да сам најбољи... да сам његов најбољи ученик!
- ХЕЛЕНА: Да!... Био си!
- АЛЕКСАНДАР: Говори ли стари тако о мени још увек?
- ХЕЛЕНА: Не!
- АЛЕКСАНДАР: ... Не?
- ХЕЛЕНА: Не!... Сада говори само о томе... да није био добар учитељ!
- АЛЕКСАНДАР: Како није био?... Када?
- ХЕЛЕНА: Каже... никада није био добар учитељ!
- АЛЕКСАНДАР: *(После ѿаузе)*
Остарио је... нагло!
- ХЕЛЕНА: Видео си га?
- АЛЕКСАНДАР: Прошао је поред мене... на дохват руке... није ме видео!
Био је загледан... негде у таму!
- ХЕЛЕНА: Такав је данима... стално загледан... мислим у себе!
- АЛЕКСАНДАР: Аристотел?... Учитељ загледан у себе?
- ХЕЛЕНА: У себе или у своју... прошлост!
- АЛЕКСАНДАР: *(После ѿаузе)*
Колико има нових ученика?
- ХЕЛЕНА: Нема нових ученика... Када си отишао, ти и твоја група... рекао је само... "мислим да је било доста". Од тада живимо сами.
- АЛЕКСАНДАР: *(После ѿаузе)*
Знао сам!

ХЕЛЕНА: Знао си?

АЛЕКСАНДАР: ... Знао сам да ћу... погрешити што долазим! Хелена данас би за мене требало да буде велики дан! Јутрос сам проглашен за цара... за цара и бога! Цео дан гледам пијана нацера лица... Цео дан ми љубе ноге и крајеве одеће... И цео дан у том мору лица... тражим ваша! Зашто само вас двоје нисте дошли?... Ћутиш?... Па нека! Ево, повио сам своју... сада већ царску главу и дошао сам! Дошао сам кришом! Желео да видим једину искрену срећу до које је мени стало... искрену срећу због мене на вашим лицима... у вашим очима... "Срећа и ја"... Сан малог дечака!... И шта сам нашао? Тебе којој нисам погодио боју очију! И њега загледаног у прошлост! Елена... ништа не разумем!... Све се променило!

ХЕЛЕНА: Ништа се није променило... Александре! Ништа!... Осим тебе!.

АЛЕКСАНДАР: ... Осим мене?

ХЕЛЕНА: Свет је остао исти!... Свет је био и увек ће остати исти! Једино се ми мењамо!

АЛЕКСАНДАР: А ја сам се променио?... Зато што сам постао цар?

ХЕЛЕНА: Зато што си постао цар... и бог Алексис! Зато што си постао... светлост, Александре! А народу је увек било тешко да гледа у светост! Ти си се променио! И ту се више ништа не може променити! Навикни се да можеш да живиш са тим! Свет ће те од данас гледати другим очима!

АЛЕКСАНДАР: Хоће ли гледати... кроз мене? Као што ме ти вечерас гледаш?

ХЕЛЕНА: Не!... Ја те гледам овако... зато јер те волим!... И ти то знаш! Али свет ће те од данас гледати другачије! Као што ћеш ти другим очима гледати свет!

АЛЕКСАНДАР: Ово постаје смешно!... Игра речи?... Је ли тако? Све јесте!... А у исто време и све није!... И то си научила од њега!

ХЕЛЕНА: Александре... ја сам ти ово сасвим озбиљно рекла!

АЛЕКСАНДАР: Лепо!... Онда научи нешто и од мене! Можеш се играти речима до миле воље... али то ће увек бити... само игра речи... Живот је Елена!... Много компликованији од игре!... И опаснији!

ХЕЛЕНА: ... Александре.

АЛЕКСАНДАР: Алексис!

ХЕЛЕНА: Добро... Алексис!

АЛЕКСАНДАР: Загрли ме!

ХЕЛЕНА: *(Привија се уз њеџа)*
Је ли овако добро?

АЛЕКСАНДАР: Да!... Добро је!... Тужно је само што сам овај загрљај изнудио!

ХЕЛЕНА: Ти знаш да си увек овде... у мом срцу!
(Дуџо и нежно џа љуби.)

АРИСТОТЕЛ: *(Са враџа)*
Ова скромна кућа радује се твом доласку! Добродошао кући сине!

АЛЕКСАНДАР: *(Приџрчи и загрли џа)*
... Учитељу...

АРИСТОТЕЛ: Лепо је што си дошао!... Сада ми допусти да те боље видим!
(Сџусџи се на колена и џоклони се до земље)

АЛЕКСАНДАР: Учитељу... шта ти је?

АРИСТОТЕЛ: *(Оде и седне џоред оџњишиџа)*
Поздравио сам свога цара! Онако како је ред.

АЛЕКСАНДАР: ... Данас сам проглашен. И како би то ти рекао, г"Бићу добар или лош владар"... али у овој кући... бићу увек и само... твој ученик!... Молим те да то никада не заборавиш! Могу ли сада да седнем поред тебе?

АРИСТОТЕЛ: За годину дана све си заборавио!... Не разумеш?... Па поставио си сувишно питање! Ова кућа је твоја... и можеш сести где желиш... Александре!

ХЕЛЕНА: Можемо ли те нечим понудити?... Гладан претпостављам ниси?

АЛЕКСАНДАР: Попио бих мало воде!

ХЕЛЕНА: *(Донесе крчаџ. Александар сиџа воду у њене сасџављене шаке, заџим дуџо џије, онда још једном)*
Нека ти је са здрављем!

АЛЕКСАНДАР: Вода у граду никада неће бити као ова!

- АРИСТОТЕЛ: Тачно!...
(*Дӯо се зледају*)
Па причај... Александре!
- АЛЕКСАНДАР: Нема много шта ново да се прича... За Филипа си чуо?
- АРИСТОТЕЛ: Да!... Заболела ме је његова смрт!... Био је добар човек!...
Жао ми је што нисам био тамо!
- АЛЕКСАНДАР: То је била његова последња жеља... изричита! Отпратили смо га тамо... мајка и ја!
- АРИСТОТЕЛ: Да... чуо сам... кажу... све је то некако одједном дошло!
- АЛЕКСАНДАР: Није дуго боловао... Сматрао је овакав крај... својом срећом!
- АРИСТОТЕЛ: Својом срећом? Пре много година, у првом рату који је водио против Дарија изгубио је десно око... Запањено сам се када сам га видео онако крвавог и... насмејаног... тада... Рекао ми је исте речи које је малопре изговорио Александар... "Могоа сам изгубити и друго око... имао сам среће"... Можда је Филип и био у праву... Можда у свему томе и има среће... Али је сигурно да има и много туге!
- ХЕЛЕНА: (*После дуге паузе у којој нема нико ништа да каже*)
Учитељу!... Алексис ми је донео леп дар! Ја знам да ти не држиш до одеће... поготову женске... али ово је лепо... зар не?
- АРИСТОТЕЛ: ... Да, лепо је...
- ХЕЛЕНА: Хоћеш ли ми замерити ако ово обучем одмах?
- АРИСТОТЕЛ: Жено!... Твоје речи су бескрајне као и твоја питања!
Потпуно ми је свеједно шта ћеш ти обући!
- ХЕЛЕНА: Је ли и теби свеједно... Алексис?
- АЛЕКСАНДАР: Не! Није ми свеједно... напротив!
- ХЕЛЕНА: ... Лепо... онда ћу је ипак обући!
- АРИСТОТЕЛ: ... Свако за својом срећом...
- ХЕЛЕНА: Рекао си нешто учитељу?
- АРИСТОТЕЛ: Рекао сам... жено!... Ако ће те то радовати... обуци је!

- ХЕЛЕНА: Разумела сам! Жена је сувишна у мушким разговорима!
Па лепо... отићи ћу до извора... окупаћу се... а онда ћу
обући ову... лепоту! Алексис!... Много ми је драго што си
дошао!
(Изађе из колибе)
- АРИСТОТЕЛ: Ха... ко би рекао... Била је сасвим мирно дете... Сада је...
чудна жена... Вероватно ће бити ужасна старица али ја
то, боговима хвала... нећу доживети...
- АЛЕКСАНДАР: *(Дӯо̄ з̄леда за Хеленом)*
То се никада не зна учитељу!...
(Наз̄ло са̄гне з̄лаву)
Ни ја нисам веровао шта ћу све... доживети...
*(Тражи нешто̄ по недрима и када нађе ст̄рпа̄ по у
ус̄та... жваће незаинтересовано наизглед)*
- АРИСТОТЕЛ: Још увек те... понекад заболи глава?
- АЛЕКСАНДАР: Често!... Набавио сам неку смолу са Истока!... Жваћем...
и тако...
- АРИСТОТЕЛ: Каква је то смола?
- ХЕЛЕНА: Не знам!... Смола неког црвеног цвета... или биљке...
Заборавио сам име.
- АРИСТОТЕЛ: Да видим!
- АЛЕКСАНДАР: *(Извади з̄рудвицу из ус̄та и њу пружи му)*
Нема баш пријатан укус...
- АРИСТОТЕЛ: *(Мирише је, заш̄им њроба)*
Боље ти је од овога?
- АЛЕКСАНДАР: ... Па...
- АРИСТОТЕЛ: Бол престане?
- АЛЕКСАНДАР: Не!... Боли и даље... али лакше подносим!
- АРИСТОТЕЛ: Тако сам и мислио!
(Врати му з̄рудвицу, Александар жваће)
Колико дуго остајеш?
- АЛЕКСАНДАР: Ујутру морам бити доле!
(Насмеши се)
“Царске дужности”.
- АРИСТОТЕЛ: Скоро ће поноћ! Немамо пуно времена... причај!
- АЛЕКСАНДАР: Одакле да почнем, учитељу?

- АРИСТОТЕЛ: Свеједно је одакле почнеш!
- АЛЕКСАНДАР: ...Најбоље је да почнем од мог одласка одавде... Немој се мрштити учитељу, нећу бити опширан! Прескочићу церемонију дочека и остале “важне дворске” глупости које сам морао да трпим... Прво што би тебе занимало... тридесет дана по доласку у град, побунила су се брђанска племена!... Замолих Филипа да тај... проблем реши гарда!
- АРИСТОТЕЛ: Командант гарде... ако се добро сећам?... Један је од чиновна који си добио рођењем?
- АЛЕКСАНДАР: Тачно учитељу! Отишао сам... и вратио се за три дана!
- АРИСТОТЕЛ: ... Резултат?
- АЛЕКСАНДАР: Донео сам “заклетве безрезервне”... оданости Филипу... и закаснили порез!... Десет година уназад!
- АРИСТОТЕЛ: ... Начин?
- АЛЕКСАНДАР: Одлучност, учитељу!
- АРИСТОТЕЛ: Настави... Детаљи?
- АЛЕКСАНДАР: Позвао сам прво на разговор племенске старешине! Предао им Филипове дарове... То није мој начин... Али Филип је инсистирао!
- АРИСТОТЕЛ: И?... Све је било у реду?
- ХЕЛЕНА: Напротив, учитељу! Ништа није било у реду! Спрдали су се са Филиповим даровима... Мене нису примећивали... гледали су ме са висине... охоло! Тада сам се први пут сетио тебе и твојих речи... “Свако је охол тачно онолико... колико му недостаје разума”... За време свечане вечере... чак су и мене гађали храном! После велике галаме и препирке... у којој ја нисам учествовао... изнели су заједнички захтев!
- АРИСТОТЕЛ: Какав захтев?
- АЛЕКСАНДАР: Тражили су ослобођење од пореза... који ионако нису плаћали... и захтев за неком врстом... аутономије! Наравно било је још глупости... али ово би била суштина!
- АРИСТОТЕЛ: Твој одговор?
- АЛЕКСАНДАР: ... Нисам одговорио ништа! После свечане вечере... наредио сам да племенске старешине разоружају и окују у

гвожђа!... То и није био велики проблем. Били су пијани као стока!... Затим сам ставио гарду у стање највеће приправности! Ујутру сам позвао брђански народ! Покушао да им објасним да... једно краљевство може да егзистира... једино на дисциплини! Речи су биле узалудне!... Гледали су у мене... празно! А онда сам, учитељу... једног по једног... седамнаест племенских старешина... набио на копље!... Чланове њихових породица... То би било све!

АРИСТОТЕЛ: ... Чуо сам о томе!... Кажу... било је и сасвим мале деце?

АЛЕКСАНДАР: Да... било је и сасвим мале деце!

АРИСТОТЕЛ: То је била... непотребна суровост... Александре!

АЛЕКСАНДАР: Учитељу, ја сам одувек знао да ћу једнога дана владати овом земљом! Ја не могу стално размишљати и проводити време чекајући! Наредио сам мирно да побију децу! А било ми их је жао! Жао ми их је и сада! Али бих опет то урадио!

АРИСТОТЕЛ: Сине, нема смрти, чак ни пријатеља... у којој нећеш осетити... бар мало радости!

АЛЕКСАНДАР: Сигурност владоца изнад је његове личне сигурности! Уосталом, то сам научио од тебе!

АРИСТОТЕЛ: Од мене?

АЛЕКСАНДАР: “Када се владар за нешто одлучи... онда то треба да уради...”

АРИСТОТЕЛ: Онда то треба да уради до краја!

АЛЕКСАНДАР: Тачно, учитељу! Када сам одлучио да казним – казнио сам до краја!

АРИСТОТЕЛ: Ха! А то си научио од мене! Је ли тако? Како добри ученици имају изузетну склоност... за слаба места својих учитеља! Свеједно! Реци! Шта је на све то рекао Филип?

АЛЕКСАНДАР: Неколико дана! Неколико дана није рекао ништа! на прослави Дана пролећа, похвалио је јавно моје школовање, и предао ми врховну команду над војском!

АРИСТОТЕЛ: ... Да!... Реци како су то наименовање примили команданти армија?

АЛЕКСАНДАР: ... Углавном равнодушно!

АРИСТОТЕЛ:

Равнодушно?... Колико је допрло до мене... направио си велике промене!

АЛЕКСАНДАР: Промена је било... Питање је колико су... велике? Прво сам основао “Велики војни савет”... У њега су ушли сви команданти армија. То сам прогласио за врховно војно тело!... Команду армија поверио сам новим људима! Већину знаш... сем двојице... сви су твоји ученици! И наниже у команди дошло је до великих померања! Заповедници у војсци... отприлике две трећине, су нови!

АРИСТОТЕЛ: И млади?

АЛЕКСАНДАР: ... И млади!

АРИСТОТЕЛ: ... Даље?

АЛЕКСАНДАР: Даље, ја сам... или ако хоћеш, држава је одредила нова... далеко већа средства за опрему и модернизацију армија!... Тако ствар функционише... Има доста новог оружја... Војничке плате су много веће!... Али највише има онога... чега је и највише и недостајало... дисциплине!

АРИСТОТЕЛ: А шта на све то каже... Врховни војни савет?

АЛЕКСАНДАР: Не каже ништа! Када сам утврдио да ствар функционише... једноставно сам указом... “Врховни војни савет”... претворио у Савет... саветодавног карактера!

АРИСТОТЕЛ: Саветодавног?... Ко ме?

АЛЕКСАНДАР: Саветодавног врховном војном команданту!... Мени! И, наравно... по потреби!

АРИСТОТЕЛ: ... И шта ти саветују?

АЛЕКСАНДАР: До сада нисам имао... потребу да ми било шта саветују!

АРИСТОТЕЛ: ... Они су то примили мирно?

АЛЕКСАНДАР: Изненадио би се учитељу... када би знао... колико људи... воле да буду на високом положају... да за то примају велике плате... а да притом низашта не одговарају... и да ништа не раде!... Ту мислим, ти ниси у праву.

АРИСТОТЕЛ: Не разумем?

АЛЕКСАНДАР: Учио си нас да је једна од главних карактеристика човека... потреба за стварањем... потреба да човек буде стално физички и мисаоно активан!... А видиш ја сам за

ово кратко време утврдио нешто сасвим супротно! Већина људи спремна је да уради све... само да што мање ради!

АРИСТОТЕЛ: Сваки човек је свет у малом, Александре! Ово твоје искуство је неважно... исто онолико колико је можда и тачно... као што је тачно да ти скрећеш разговор!

АЛЕКСАНДАР: ... Зашто скрећем?

АРИСТОТЕЛ: Не знам... сине...

АЛЕКСАНДАР: Учитељу, још увек ти чини задовољство да будеш... загонетан!??

АРИСТОТЕЛ: Загонетно нам је само оно што... не разумемо...

АЛЕКСАНДАР: *(После паузе)*
Тачно!

АРИСТОТЕЛ: Ха!... Настави...

АЛЕКСАНДАР: Па... наставак је... смешан, учитељу! Следећи поступак послао сам званичну поруку... лепу, љубазну, и језички чисто формулисану... претњу! Атињанима! Званично сам тражио повратак јужних делова територије Македоније!... Као алтернативу... понудио сам рат! Претпостављаш какав је био одговор?

АРИСТОТЕЛ: ... Позитиван!

АЛЕКСАНДАР: Дали су ми и више но што сам тражио!... Онда сам исти поступак применио са Трачанима... За Спарту си чуо... претпостављам?

АРИСТОТЕЛ: Да... и како оцењујеш резултат?

АЛЕКСАНДАР: ... Резултат? Македонско краљевство сада је два пута веће!

АРИСТОТЕЛ: ... Македонска краљевина!

АЛЕКСАНДАР: Да!... Никако да се навикнем на нови... званични назив државе!

АРИСТОТЕЛ: Лепо!... А сада ми реци... шта је у свему томе... смешно!???

АЛЕКСАНДАР: Све је смешно, учитељу!... Побео сам... а ти би то рекао без милости... педесетак људи... и открио сам... вечни принцип!

АРИСТОТЕЛ: Какав принцип?

АЛЕКСАНДАР: Страх... учитељу! Принцип страха!... И принцип покорности!

АРИСТОТЕЛ: ... Буди... јаснији!

АЛЕКСАНДАР: ... Када сам на копље набио... племенске старешине... и када се цео тај масакр... завршио... Појахао сам коња... и ненаоружан... потпуно сâм... пројахао кроз редове брђана! Знаш ли како су ме... тада гледали?

АРИСТОТЕЛ: ... Са мржњом, претпостављам?

АЛЕКСАНДАР: Не, учитељу! Гледали су ме са страхом... и гледали су ме са дивљењем! Можеш ли то да разумеш?

АРИСТОТЕЛ: ... И тада си одлучио да... страх прогласиш за свој принцип!??

АЛЕКСАНДАР: Зашто да га... прогласим?... Страх је то одувек и био! Само сам ја то први запазио и претворио... Или ћу претворити у начин владања!... И не говорим само о... страху од смрти... Племенске старешине јесам набио на копље... као што сам Врховни војни савет... “набио на копље њихових потреба”... и докле год њихов хлеб буде у мојим рукама... Трајаће и страх да им једног дана тај хлеб нећу дати! Плата, новац, злато, економија а увек у крајњем значењу хлеб... били су... и биће... за човечанство... далеко трагичнији од мача! Људи ће, учитељу у страху... увек радо поклањати своју... “Апсолутну слободу”... која је уосталом увек и постојала само у идеји... за нешто што је... бар мало реалније и од овога света! Па макар се то... нешто!... Звало: мало сигурности и мало хлеба!

АРИСТОТЕЛ: Ха! Толико си убеђен да је тај твој принцип добар?

АЛЕКСАНДАР: Толико учитељу да сам уверен... да ће тај принцип... генерације иза мене... хиљадама година... хиљадама година примењивати као начин владања!... Можда неће бити овако крвав... А можда ће бити и крвавији... Али основ власти... од сада... и заувек... биће *сi*страх!

АРИСТОТЕЛ: Био бих срећан када не бих морао да се супротстављам свом владару... али Александре ти сасвим сигурно... апсолутно ниси у праву!

АЛЕКСАНДАР:

Учитељу! Теби се то може свиђати или не! Можеш бити за то... или против тога! Али то неће ништа битно изменити! Људи никада неће много волети власт! Али ће увек волети да неко њима влада! А основ свега и заувек... као што рекох.. биће страх! Ја то знам... а мислим да знаш и ти!

АРИСТОТЕЛ: Мислим... да си пренебегао... једну ситницу!

АЛЕКСАНДАР: Какву ситницу?

АРИСТОТЕЛ: ... Ситницу која се зове... народ!

АЛЕКСАНДАР: Народ?... О чему говориш?... Који народ?

АРИСТОТЕЛ: Онај... народ Александре... чија љубав... воља и оданост... стоје толико близу уз мржњу и побуну... Да се између те две крајности не може завући ни врх од игле! То или ниси добро научио... или си заборавио!

АЛЕКСАНДАР: Бескрајна је твоја безазленост учитељу! Па ја сам и све ово учинио у име народа! У име народа и по његовој вољи! У име народа јуче... У име народа данас! И у име народа сутра! И ако некада и буде неке грешке... а сигурно ће је бити... ја за то нећу бити крив! Радо ћу признати и рећи... Александар је погрешно... Али не зато што није предвидео грешку... већ зато што се покорио народној вољи! Искрено, учитељу... ја владам по својој вољи! Али не у своје име!... Ја владам у... име народа! И све што икада урадим!... Укључујући ту и моје грешке... за све ће бити одговоран... једино... и искључиво народ! Непогрешивост владара један је од основних услова за дугу владавину! Учитељу!... Ипак сам ја ту лекцију добро научио!

АРИСТОТЕЛ: ... Можда... само такав став подразумева... да немаш... високо мишљење о свести народа којим владаш!

АЛЕКСАНДАР: Будимо мало више... искрени, учитељу! Високо мишљење о свести народа којим влада... никада није имао и никада неће ни имати... ни један озбиљан владар! Народ... то су људи!... А познајући људе који ме окружују... или пре свега познајући себе... тачно је... немам високо мишљење о свести народа! Уосталом, сваки народ... па и мој народ... има онаквог владара... каквог заслужује! Мада у суштини све то није битно! Важан је принцип! Ако ће ти бити лакше... крчаг и иде на воду... док се не

разбије! Бар ћемо се у овом последњем... надам се...
сложити?

- АРИСТОТЕЛ: Тешко ћемо се у томе сложити, Александре! Човек који се никада ниучему не превари... никада и није у праву! Ти си, видиш... у тај свој принцип сигуран...
- АЛЕКСАНДАР: А ти си се преварио?... У мени?... Је ли тако?
- АРИСТОТЕЛ: Ја!... Ја сам само старац на крају пута... који... са много туге сазнаје... да си ти... све оно чему сам покушао да те научим... да си све то окренуо... на другу страну!
- АЛЕКСАНДАР: Тачно, учитељу!... Све оно што сам научио од тебе окренуо сам! Али на праву страну!
- АРИСТОТЕЛ: ... И из најискренијег уверења?
- АЛЕКСАНДАР: *(После паузе)*
Постајеш лукав, учитељу! Позната ми је твоја мисао да... и будале све раде... из најискренијег уверења!
- АРИСТОТЕЛ: Ха!... Па нисам то мислио да кажем!
- АЛЕКСАНДАР: Знаш, учитељу, да ниси мислио! А и да си мислио ти то не би рекао... Је ли тако?
- АРИСТОТЕЛ: ... Никада се нисам покајао... због онога што сам прећутао! А ти се... немој мрштити сине! И немој се љутити! Покушај да схватиш!... То је много корисније! Људе није... тако лако разумети!
- АЛЕКСАНДАР: ... Разумети свет... и волети га... две су потпуно различите ствари!
- АРИСТОТЕЛ: Тачно!... Ја свет никада нисам успео да... схватим! Али сам успео да га заволим... То би могла да буде и линија мањег отпора... Очима војника гледано... то је можда и кукавички... али мени је данас драго... што је то тако!
- АЛЕКСАНДАР: Расправимо се једном... до краја, учитељу! Ја... ако морам да бирам, између насиља... и кукавичлука... увек ћу радије изабрати ... насиље! Ја сам владар! "А срце владара не треба да буде у грудима... него у глави"... И то сам научио од тебе! А што се тиче народа... све док год овце... буду глупе... чобани ће морати да буду окрутни!... Знаш ја да је овако моје мишљење о народу за тебе... окрутно... боговима хулно... а вероватно... сматраш и да је глупо! Али ја... тако заиста мислим! И све што сам ти ноћас рекао... рекао сам искрено... као што бих био искрен сâм пред собом!

АРИСТОТЕЛ: ... Као пред... огледалом?

АЛЕКСАНДАР: Тачно, учитељу!... Као сâм себи пред огледалом!

АРИСТОТЕЛ: Можда је ту и суштина нашег неспоразума!... Као пред огледалом! Све оно што је за мене лево?... За тебе је десно! “Као пред огледалом”... Александре! Учио сам те да волиш људе... годинама будио сам у теби љубав према науци... уметности... По Филиповој... а и по мојој жељи... трудио сам се да постанеш оно... што никада нисмо имали... идеалан владар!... Једино што сам ја увек веровао... да је идеалан владар... једноставно... слуга свога народа... а ти си отишао одавде... за годину дана... самостално си научио да... владаш! Освојио си за кратко време више земаља... него што је Филип успео целог свог живота! Направио си велике промене... у систему власти... неко ће можда... једнога дана, за те промене рећи... да су биле... историјске! И заиста ти верујем да си све ово... урадио искрено... и из најбољих намера... Мислим да и... ма како мислио о свом народу... у крајњој линији ти не можеш да га не волиш! Али! А ти знаш да у свим причама увек постоји једно... али! Ма колико ти ја признавао да су твоје промене биле револуционарне! Оно што си ти урадио... у односу на оно чему сам те ја учио... стоји једно наспрам другог... као у огледалу! Све је на изглед исто... Али је окренуто на супротну страну! И још нешто! Ти си владар... и по твоје владаш из најбољих намера... Али запамти... народу су највише патњи увек доносили они... са најбољим намерама!... Они са... вишим циљевима! Они који су безграничну ценили власт! А властољубље временом постаје навика... која се претвара у потребу! Нека ова мисао буде последње чему покушавам да те научим!... И желим да знаш... да нисам изненађен! Ја сам све ово... наслућивао!

АЛЕКСАНДАР: ... Наслућивао?

АРИСТОТЕЛ: Од дана када су те довели! Када су те први пут виделе моје очи! Наслутио сам да су те богови... одредили за нешто друго! Мени чудно и непојмљиво... али сигурно... велико! Ја сам у то “предосећање”... увек био сигуран... као што ни сада нисам сасвим сигуран... да ли се те твоје будућности плашим... или би требало... да јој се радујем!

Једно је у сваком случају сигурно! Твоја будућност ће бити ... велика! Али ће бити... само твоја!

АЛЕКСАНДАР: Зашто само моја?... То је будућност ове земље... будућност мога народа... будућност Еленина... твоја!

АРИСТОТЕЛ: Сине! Стаза којом идеш... води у висину!... Можда до самог врха! И људи ће поћи за тобом... можда и радије него што то ти данас можеш и да наслутиш! Али на тој уској стази... има места само за једног човека! Поред тебе неће бити места за твоје... непријатеље... Али га неће бити ни за пријатеље! Твој циљ је... ако се не варам, Александре... будућност! А то значи историја... врата историје су уска... сине! У историју се улази... један по један!... Наравно... само они...

АЛЕКСАНДАР: Само они... који заслуже... сећање будућних генерација? То си хтео да кажеш... учитељу?

АРИСТОТЕЛ: Уствари не!... Хтео сам да кажем... само они који учине нешто добро, хумано и корисно... али не за себе! У историју би требало да улазе људи... који цео свој живот... посвете бољој судбини свога народа! Мада и они... други, често улазе у историју... Чак сувише често... Мислим на људе који живот посвете... рецимо, вишим интересима! Као што видиш ни ту не постоји правило!... Нажалост... или срећом!

АЛЕКСАНДАР: ... Нажалост или срећом! Те две речи често је употребљавао... Филип!

АРИСТОТЕЛ: Стари људи годинама... почињу да личе једни на друге! Имају сличне... снове... сличне... начине! Старост... као уосталом и детињство... слично је код свих људи!

АЛЕКСАНДАР: У чему је слично?... Не разумем о чему говориш?... Твоје мисли ми беже... учитељу!

АРИСТОТЕЛ: Млади људи имају своје снове, Александре! Своје жеље, надања... амбиције! Пред младим људима је ружичаста визија... неког њиховог... будућег... и замишљенг живота. А стари људи... претежно... размишљају о крају! И боје њихових размишљања су тамне... тамне као... Ха!... Ти си добар ученик, Александре! Сада си ти мене навео да скренем разговор!

- АЛЕКСАНДАР: Не разумем учитељу... о чему говориш? По ономе шта си ми рекао... и како си ми рекао... мислио сам да смо завршили разговор!
- АРИСТОТЕЛ: Не верујем да сам много шта заслужио... у животу! Али верујем да сам заслужио... стрпљење својих ученика! Оно што бих ја хтео... и што морам да знам... за мене је веома важно!... А мислим и за тебе!
- АЛЕКСАНДАР: Још увек те не разумем?
(*Нервозно*)
О чему говориш?
- АРИСТОТЕЛ: О Филипу!
- АЛЕКСАНДАР: ... О Филипу?
- АРИСТОТЕЛ: Тачније... говорим о Филиповој смрти!
- АЛЕКСАНДАР: Опет не разумем, учитељу! Нејасна питања... подразумевају нејасне одговоре! Буди конкретнији... моја скромна памет... не може да те прати!
- АРИСТОТЕЛ: ... Покушавам... да формулишем питање.
- АЛЕКСАНДАР: Од када су теби, учитељу, проблем... формулације?
- АРИСТОТЕЛ: То је потребно! Као што си лепо приметιο... мало пре сам претерао. Не бих желео да опет... незграпно формулисаним питањем... увредим свога цара!
- АЛЕКСАНДАР: ... Свога цара?... Лепо!... Па онда питај... свога ученика! То је много једноставније... учитељу!
- АРИСТОТЕЛ: Изгледа сине... да за мене... више ништа није једноставно!
- АЛЕКСАНДАР: (*После мале паузе*)
Могу ли ја?
- АРИСТОТЕЛ: ... Шта?
- АЛЕКСАНДАР: Могу ли, учитељу... да ја формулишем питање?
- АРИСТОТЕЛ: (*Ду̀о за зледа, и пошито схваити да мисле исито*)
Биће довољно... да на то питање... само одговориш?
- АЛЕКСАНДАР: Ја немам ништа лепо у животу, учитељу! Сем сећања на време које сам провео поред тебе. Тим својим успоменама се кунем... ја нисам отровао Филипа! Нити сам на било који начин умешан у његову смрт!... Је ли то довољно? То си хтео да питаш... зар не?

- АРИСТОТЕЛ: То сам желео... да чујем... од тебе, сине!
- АЛЕКСАНДАР: ... Филипу дугујем што постојим – дугујем му живот! Али теби дугујем... свој лепши живот, учитељу!
- АРИСТОТЕЛ: Хвала ти, сине! Мада сам ја то... у дубини душе знао... ја сам свима говорио...
- АЛЕКСАНДАР: Знам, учитељу! Пренели су ми твоје речи: “Александар тако нешто никада не би урадио”. Тако си говорио... зар не?
- АРИСТОТЕЛ: Да, тако сам говорио... а... зашто си ти ћутао? Зашто ниси спречио те гласине? Било би довољно да си јавно иступио! Ништаријама које шире те гласине била би запушена уста заувек! Народ би теби поверовао!
- АЛЕКСАНДАР: Учитељу!... Малочас ниси хтео да формулацијом увредиш свога цара!... Зашто то сада чиниш?... Рекао си ништарије...
- АРИСТОТЕЛ: Ниси ме разумео, сине... ја говорим о подлацу који је измислио све те гадости у вези са Филиповом смрћу!
- АЛЕКСАНДАР: Учитељу! Пре него што неком новом... погрдом увредиш свога цара... саслушај!... Та ништарија... која је измислила све те гадости у вези са Филиповом смрћу... тај подлац... сам ја!
- АРИСТОТЕЛ: ... Ти?
- АЛЕКСАНДАР: Да ја!
- АРИСТОТЕЛ: Али... зашто?
- АЛЕКСАНДАР: Зато што си ме научио да... сваки владар мора имати и своје непријатеље! И зато... што сам покушао да размишљам на њихов начин! Претпоставимо!... Ако мој садашњи или будући непријатељ одлучи да уради нешто против мене... рат, завера... било шта! Може ли онда тај мој садашњи... или измишљени непријатељ да рачуна на било какву милост са моје стране? Може ли се уопште очекивати милост од човека... који није имао милости ни према свом родитељу?
- АРИСТОТЕЛ: Али ти... ниси!... Мало пре си ми се заклео!

- АЛЕКСАНДАР: Тачно, закleo сам се! И закleo сам се чиста срца... јер то заиста нисам ни урадио! Али... то знамо... ти и ја! За цео остали свет... остаће сумња!... А владар у мени... жели... да та сумња траје!
- АРИСТОТЕЛ: ... Увек си био тако различит... Александре! Уствари ти не личиш ни на кога... ни на кога кога ја знам! А ето, на тренутак... учини ми се... да ме кроз твоје зенице гледају Олимпијадине очи!
- АЛЕКСАНДАР: *(Хладно)*
Никада ниси успео да заволиш жену која ме је родила!
- АРИСТОТЕЛ: Твоју мајку увек сам поштовао!... И сада је поштујем! Да би се неко заволео... потребно је много више... од поштовања!
- АЛЕКСАНДАР: Та... антипатија је... обострана! Надам се да то знаш?
- АРИСТОТЕЛ: Ха!... Олимпијада је увек сматрала да сам пун празних речи! Што је, уосталом, и тачно! Ето, ја са друге стране... никада нисам могао да поднесем то њено дружење са... ту наклоност према... Оставимо то!
- АЛЕКСАНДАР: Зашто?... Реци ми, учитељу, зашто?... Никада те то нисам питао! Зашто се људи толико боје змија?... Откуда тај страх код њих? И зашто их се ти плашиш?... То је глупо! Мени су прве играчке биле... мајчине мезимице! Учитељу... змије су врло миле... и проицљиве животињице! Ето... Филип је у дружењу са змијама... видео прст божији! А ти си то... одувек сматрао настраним!
- АРИСТОТЕЛ: Филип је у тој блискости са змијама видео... оно што је Олимпијада... или, још боље, оно што је он сам желео да види!... Када си се ти родио... истога дана запаљен је Артемидин храм у Ефросу... Филип ме је као и увек питао за савет... Рекао сам да се о томе ћути! Олимпијада је нажалост и у томе... видела прст божији!
- АЛЕКСАНДАР: То ипак... није толики разлог... да се оволико подносите!

- АРИСТОТЕЛ: Олимпијада и ја смо даљни рођаци... то уосталом знаш! Ја се... чак сећам и дана када се родила! Био сам сасвим мали... али се тога добро сећам... пљуштало је! А муње су целе ноћи ударале у брдо изнад села! Ујутру? Једноставно више их није било! Ни ње ни укућана... кућа је годинама зјапила празна... село к'о село... свашта је нагађало! После петнаест година... у мијезе је ушла... лепотица о којој су се, додуше, причале чудне приче... Али мојим двадесетим годинама то није сметало! Не знам... зашто говоримо о томе?
- АЛЕКСАНДАР: Наставак приче... знам!... Али бих волео да чујем и од тебе!
- АРИСТОТЕЛ: Ха!... Значи ипак ти је рекла!... Свеједно! Да скратим... На тргу... званично пред целим селом... понудио сам још шаку смокава... То је у то време био начин да младић девојци стави до знања да му се свиђа! Олимпијада је љубазно прихватила поклон... Захвалила се! А онда је једну руку ставила у недра... другом саставила је моје шаке... рекла је да жели да ми узврати дар! Замолила ме је да затворим очи! Када сам их отворио... на мојим длановима лежала је мала црна љигава змија! Олимпијада се раздрагано смејала! То је све!
- АЛЕКСАНДАР: Она каже... да си се мирним гласом захвалио на поклону!... И вратио јој змију назад! И данас сматра да је то било веома храбро!
- АРИСТОТЕЛ: Те ноћи... после дугог времена... један двадесетогодишњак... упишао се у сну!... Толико о храбрости!
- АЛЕКСАНДАР: Значи... због тога је не подностиш!
- АРИСТОТЕЛ: Временом... и годинама... учећи... схватио сам... да што више сазнајем – све мање знам! Због тога не могу да разумем људе опседнуте... предоређеношћу... или величином! То је све... ни мање ни више од тога! Олимпијаду ћу увек поштовати... али је нећу разумети никада!
- АЛЕКСАНДАР: ... Ни волети? “Јер љубав захтева много више од поштовања”.
- АРИСТОТЕЛ: Па ето... могло би то... и тако да се каже!
- АЛЕКСАНДАР: ... Могло би!... А могло би и да се каже: ... Заслужује ли Александар нешто више... од поштовања?

- АРИСТОТЕЛ: Синко!... Уз сво поштовање... твог високог звања!... То што си сад рекао... неосновано је... и глупо! Ти би требало да ме познајеш! Ја сам те волео... у годинама које су прошле! Волим те и сада! А волећу те у кратком времену које је испред мене! То је коначно... без обзира на све околности... околности... о којима смо вечерас разговарали... а за које ћу великим делом... бити крив и ја!
- АЛЕКСАНДАР: Ех... знао сам да ћеш се увредити... Ипак реци? Толико ме волиш... да би ми поклатио било шта да заиштем?
- АРИСТОТЕЛ: Алексис! Ја теби не могу поклати ништа... што ти већ пре нисам дао... Све што поседујем на овоме свету... одувек је и били твоје... Потребно је само да узмеш оно што желиш!... Мада су ово велике речи за ову празну колибицу!
- АЛЕКСАНДАР: Ето видиш... и то сам научио од тебе!
- АРИСТОТЕЛ: Једнога дана... када размислиш... то што мислиш да си научио од мене... видећеш да и није бог зна шта!
- АЛЕКСАНДАР: Можда?... Али ја сам урадио исто то! Све сам испоклањао! Пријатељима... властели... Некима од тих људи чак не знам ни имена... Поклатио сам све... имања... куће... коње... накит... све! Ја сада лично... немам ништа! Али је зато цела царевина моја! Како би ти рекао: "Дао сам све – да бих све имао"!
- АРИСТОТЕЛ: Утолико је чудније да нешто пожелиш у овој скромној колибици!
- АЛЕКСАНДАР: Ја сам рекао нешто!... Али сам мислио... на некога!
- АРИСТОТЕЛ: Ако сам те добро разумео... Александре! Онда ти питаш погрешну особу! Ја ти њу... не могу... поклати!... Јер моја и није! Слободна је... О томе... разговарај са њом!
- АЛЕКСАНДАР: Учитељу... мени и теби је суђено... да стално будемо у неспоразуму!... Мислио сам... на Букефала!
- АРИСТОТЕЛ: Онда је наш неспоразум још већи!... Веровао сам да сам те научио да разликујеш... рагу од правога коња!... Алексис!... Ког ће ти ђавола та стара кљусина?
- АЛЕКСАНДАР: Та... стара кљусина... први је коњ кога сам појахао! За мене бољег и лепшег коња нема! Уосталом... ми смо чак и вршњаци!

- АРИСТОТЕЛ: Да!... Само што си ти у најбољој младости... А Букефал је на крају животног пута! И то је део... судбине!
- АЛЕКСАНДАР: Животни пут је дуг... онолико колико траје! Могу ли Букефала... сматрати својим?
- АРИСТОТЕЛ: Наравно!... Само уз старог Букефала... прими и један свеж савет! Чувај га се... постао је зао... почео је поново по старом... Ха... изуједао је пола села... Чак је и мене летос ујео... Сељаци већ увелико шушкају, и наравно по свом обичају... претерују... говоре... да је Букефал уствари коњ-људождер!... Једино Елени дозволи да га појаше... понекад... Уосталом када га будеш видео... предомислићеш се!
- АЛЕКСАНДАР: Први ме је препознао... још доле поред ограде! Дојурио је и ставио ми главу на раме... Ти би се вероватно подсмехнуо да си видео! Човек и коњ... стајали су дуго загрљени! Ето... сада је коначно мој!
- АРИСТОТЕЛ: Сада... исто као и раније... Увек је био твој!... Почине да бива хладно... ускоро ће зора!
- АЛЕКСАНДАР: Зора?... А да... хелеспонт... Спава ти се, учитељу?
- АРИСТОТЕЛ: Стари људи мало спавају... Зато су ваљда увек тако поспани! Па хајде да спавамо! Изгледа да смо све рекли један другоме.
- АЛЕКСАНДАР: Остало је још нешто!
- АРИСТОТЕЛ: Неважно... надам се?
- АЛЕКСАНДАР: Како за кога... За мене је веома важно! Елени сам донео дар!... Ти си мени даровао Букефала, ред је да и ја... нешто дарујем теби!
- АРИСТОТЕЛ: У годинама испред тебе време ће ти бити све драгоцене! Пклонио си ми ову ноћ и... своје присуство! Мени је то довољно!
- АЛЕКСАНДАР: Ипак ме прво саслушај. Одлучио сам... по угледу на стару форму државе, основаћу поново Савет старца! У њега ће ући философи... уметници... ратници... и наравно политичари!... Односно све што је паметно у овој земљи! Прогласићу то за врховно државно тело! Први председник Савета старца... а то је мој дар! Први председник ... бићеш ти!

АРИСТОТЕЛ: ... Ја?

АЛЕКСАНДАР: Уједно... то је и моја молба, учитељу! У годинама испред мене, које си малочас поменуо... чека ме толико тога... да ми је чак све једно шта ће бити! У сваком случају, биће ми лакше... ако знам... да ћеш ти бити поред мене!

АРИСТОТЕЛ: У праву си сине... године испред тебе... биће сигурно тешке! Али са мном поред тебе... мислим да ти могу бити сам теже!

АЛЕКСАНДАР: Толико те познајем, учитељу... да то знам! Све једно!... Хоћу да будеш поред мене!... Зашто ћутиш? "Многа пријатељства разорило је ћутање дуго". То су твоје речи!

АРИСТОТЕЛ: Да би нешто било разорено... услов је да пре тога постоји... као целина!... У сваком случају... хвала ти на дару! Он је у складу са... Хоћу да кажем да је царски! Само... мене... политика је интересовала... једино као теорија! А затим... ја сам ипак стар!... Моје могућности нису више као некад.. хоћу да кажем...

АЛЕКСАНДАР: Хоћеш да кажеш да то баш... и није неки дар? Уствари... тражиш речи... да ме учтиво одбијеш! Је ли тако?

АРИСТОТЕЛ: Не, Александре!... Нећу бити учтив! Бићу искрен... То је уствари најлакше! Ако бих отишао одавде... отишао бих невољно! Живео међу људима које не разумем... и које не желим да разумем! Морао бих да радим посао који не волим! И радио бих га са муком!... У сваком случају... проводио бих време чекајући... када ћеш ти Савет старца претворити у Савет... "саветодавног карактера".

АЛЕКСАНДАР: ... Учитељу!

АРИСТОТЕЛ: Не прекидај ме!... Нисам завршио... Александре!... Овој земљи треба владар! Ко зна... можда управо овакав... какав си ти? Начин на који си изабрао да владаш... искључује друге људе... Ја сам те на то упозорио... мада си ти тога... мислим и сам био свестан!... Од сада... и заувек... бићеш сам! И што се пре на то навикнеш... биће ти лакше!... у сваком случају... изнад града... у маој колибици... један старац... увек ће бити радостан да те види!

АЛЕКСАНДАР: ... И ту се ништа не може променити... зар не?

- АРИСТОТЕЛ: Нашу будућност... одређује прошлост! А прошлост се, као што знаш... не може мењати! То је један од ретких... коначних појмова!
- АЛЕКСАНДАР: Учитељу!... Желим да знаш... ја и поред свега верујем... да ће ово време... по много чему бити изузетно!
- АРИСТОТЕЛ: Ха!... Ово је време... као и свако друго, Александре! Јер... време постоји... једино у нама!... Или ако хоћеш баш да цепидлачимо... ово је време за... спавање!
- АЛЕКСАНДАР: Тачно... за спавање... Време за снове!... Протумачи ми нешто учитељу! У последње време... стално сањам исти сан!... Сањам ону зору... када си ми први пут допустио да појашем... Букефала! Одјао сам далеко ван села... У повратку натерао сам га у галоп... испред колибе... стајала је Елена. и стајао си ти! Иза твојих глава... излазило је сунце!... А ја сам летео ка вама!... Испод Букефалових копита... прштала је роса... ето! Данас... данас су ме прогласили ... за божанство!... А ја сам се... једино тога јутра... у зору... на сеоском коњу... малени дечак... једини пут у животу... осећао моћан... велики... и вољен... као Бог!... Исто тако је и у мом сну... Само што у сну... јурим све брже!... А до вас... никако да стигнем!
- АРИСТОТЕЛ: Сине... снови су за дечаке... и за старце... мада... ето... понекад...
- ХЕЛЕНА: *(Глас сјаја)*
Затворите очи!
- АРИСТОТЕЛ: ... Забога... жено!... Како ти не досади...
- ХЕЛЕНА: Затворите очи!... Алексис, немој варати... затвори очи!
(Елена уђе у новој хаљини, сјајне испред њих. Сјајару хаљину сјајати крај ноџу)
... Гледајте!
- АЛЕКСАНДАР: ... Лепа си.
- ХЕЛЕНА: Срећна сам!... Лепота је... осећање среће... Је ли тако... учитељу?
- АРИСТОТЕЛ: Шта?... Ха!... Александре... она је увек била... лепа!... Само ти то ниси примећивао... раније!
- ХЕЛЕНА: ... А јеси и ти то примећивао... учитељу?
- АЛЕКСАНДАР: ... Зашто ћу тиш?

АРИСТОТЕЛ: ... Ха!

АЛЕКСАНДАР: Ухватили смо те!... Реци... јеси ли примећивао... да је лепа?

АРИСТОТЕЛ: *(Пошио равнодушно покући свој лежај)*
... Ја за то... никада нисам имао времена... Лаку ноћ!

ХЕЛЕНА: Куда ћеш, учитељу?

АРИСТОТЕЛ: ... Да спавам... Вас двоје... дочекајте зору... брбљајући!... Напољу је тихо... а мени је потребна тишина! Ха!... да бих могао да сањам!... Лаку ноћ, децо!
(Полако изађе)

АЛЕКСАНДАР: Много се променио!

ХЕЛЕНА: ... Мислиш... остарио?

АЛЕКСАНДАР: Не знам... нека туга... избија из њега!

ХЕЛЕНА: ... Оставимо то... седи овамо... тако... и почни... причај!

АЛЕКСАНДАР: ... О чему?

ХЕЛЕНА: О свему!... Пре свега хоћу да знам... да ли су жене.. на двору... лепе?

АЛЕКСАНДАР: ... Има и лепих!

ХЕЛЕНА: Лепих... као ја?

АЛЕКСАНДАР: Има... има и лепших!

ХЕЛЕНА: Гаде!

АЛЕКСАНДАР: Али ни једна од њих... нема твоје очи!

ХЕЛЕНА: ... Покушаваш да се извучеш ласкањем?

АЛЕКСАНДАР: Не ласкам ја теби. Ела!... Ти знаш... ја не могу волети... ниједну другу жену... онако како волим тебе!

ХЕЛЕНА: Знаш! Седи!... Овамо... ближе...
(Загрли га и дуго и нежно га љуби)
О Александре... толико дуго сам те чекала!... Јеси ли је... нашао?

АЛЕКСАНДАР: ... Кога?

ХЕЛЕНА: Па... њу!... Јеси ли је нашао, Алексис?

АЛЕКСАНДАР: Пре много година нашао сам тебе... Мени је то довољно!

ХЕЛЕНА: ... За владара... то није довољно!... Мораш ипак... наћи њу!... Само запамти... највише на свету... увек ћу те волети ја!

АЛЕКСАНДАР: Одакле ти... то!?? ... Ја... немам времена да размишљам о томе!

ХЕЛЕНА: ... Немаш времена?

АЛЕКСАНДАР: Елена!... Зашто причамо о томе?

ХЕЛЕНА: Тако!

АЛЕКСАНДАР: ... Да ниси?...

ХЕЛЕНА: ... Шта?

АЛЕКСАНДАР: Да ниси одлучила да се удајеш?

ХЕЛЕНА: Не!... То сам давно одлучила. Остаћу са учитељем! Нећу се удавати!

АЛЕКСАНДАР: ... Зашто?

ХЕЛЕНА: Зато што нема никога... коме сам потребна... онолико колико сам потребна њему!

АЛЕКСАНДАР: Потребна си мени!

ХЕЛЕНА: То није исто! Ти ћеш око себе увек имати много жена... које ће бити срећне ако их само погледаш! А учитељ више нема никога... осим мене! Као што мени нико... Опет причамо о... озбиљним стварима... Настави!

АЛЕКСАНДАР: ... Настави?... Шта?

ХЕЛЕНА: О женама... тамо... Рецимо... како се облаче?

АЛЕКСАНДАР: Ела... не знам како да ти објасним... ја то... како се тамо облаче жене... Ја се тамо бавим другим пословима!... Тамо је све другачије... него овде!

ХЕЛЕНА: Немој варати, Алексис... ти то не умеш! На мени си одмах приметио хаљину!... Рекао си да сам у њој лепа!?

АЛЕКСАНДАР: Ти си... друго!

ХЕЛЕНА: На који начин сам ја друго?

АЛЕКСАНДАР: ... Тебе... волим!

ХЕЛЕНА: ... О Алексис... толико сам срећна што си дошао!
(*Схвати његове руке на своје ѓруди*)
Гледај... срце ми удара као лудо!

АЛЕКСАНДАР: *(Полако склони руке, сагне главу, вади замоћуљак, за њим њим њен зачуђен поглед. Покушава да се осмехне)*

Лек!... Проклета главобоља!

ХЕЛЕНА: Још увек... патиш од тога?

АЛЕКСАНДАР: Понекад!... Болони наиђу... само када се... узбудим!

ХЕЛЕНА: ... Узбудиш?... О Алексис... па ти си то сада... због мене... Много те волим... Еј... пропалице... не спавај... сећаш ли се извора? Колико си онда имао година?

АЛЕКСАНДАР: Онда на извору... имао сам... довољно година... да будем одговоран за оно што радим!

ХЕЛЕНА: Сећаш се? ... Била је ужасна врућина... Купали смо се као и много пута пре тога... А ти си... "пропалице"... одједном почео да ми додирујеш груди... Прво ми је изгледало... као да ме голицаш... а... после... допало ми се!

АЛЕКСАНДАР: Тада ме је стари... једини пут изгрдио... Псовао је и рекао ми...

ХЕЛЕНА: "Чакараста... пропалице".

АЛЕКСАНДАР: Мислим... био је у праву!

ХЕЛЕНА: Није био у праву! Наишао је... видео двоје деце... загрљене у води... побеснео... и почео да се дере као луд!... Уствари... викао је само на тебе! Мене је само... чешће него раније... почео да зове... "жено".

АЛЕКСАНДАР: На свој начин... према теби је уствари увек био строжији!

ХЕЛЕНА: Не ради се о томе, Александре! Мене... једноставно... никада није успео да заволи...

АЛЕКСАНДАР: Волео те је... на његов начин!

ХЕЛЕНА: Никада ме није волео Алексис... А данас ми је то и објаснио... Волео је једино тебе... волео је и остале дечаке!... У сваком случају... тебе највише! Ја му се из неког његовог разлога... никада нисам допадала!

АЛЕКСАНДАР: Имао сам... ваљда пет година... али се добро сећам... После велике победе... Филип је старом... понудио... да узме од плена... оно што хоће! Аристотел је изабрао... само малу... преплашену девојчицу! Знаш ли шта је на то рекао Филип?

- ХЕЛЕНА: ... Онда још нисам разумела ваш језик!
- АЛЕКСАНДАР: Рекао је: “Забога Аристотеле... узећеш само... то мало... шугаво сироче...”? А учитељ је кратко одговорио... да... узећу... само ово дете! Скинули су ти робовски кајиш... А ти си се преплашена... прибила уз њега... Песници би рекли... била је то љубав на први поглед.
- ХЕЛЕНА: Тачно!... Била је то велика љубав... Али само моја! И само са моје стране... Временом... истопила се чак и његова... пословична љубазност! За сада ме још увек подноси... Али мислим... све теже!
- АЛЕКСАНДАР: Нежност... никада нија била његов начин! И према дечама је често био груб!
- ХЕЛЕНА: Алексис... ја нисам дечак... ја сам жена! Он је ипак у праву... ја сам само жена... И мени је потребно да ме неко воли... бар понекад!... Мени је потребна нежност... као вода... као ваздух... Мени је двадесет година... и стално нешто чекам, не знам шта... Чекам тебе!... Њега! ... Господе... опрости ми, Алексис... Не знам шта ми је?
- АЛЕКСАНДАР: ... Ни ти, значи... ниси никада?...
- ХЕЛЕНА: ... Нисам! Алексис... ти си ми као брат... причај ми о томе!
- АЛЕКСАНДАР: ... О чему?
- ХЕЛЕНА: Па то!... Мушкарац и жена? ... Је ли стварно лепо?... Причај!
- АЛЕКСАНДАР: Ја... не знам.
- ХЕЛЕНА: Алексис... Немој да се извучиш!... Уосталом... разговарала сам о томе са учитељем! Све ми је објаснио!
- АЛЕКСАНДАР: ... О чему си... разговарала са учитељем?
- ХЕЛЕНА: Па о томе!... Рекла сам да бринем за тебе... знала сам да ниси... никада... а отишао си изненада...
- АЛЕКСАНДАР: ... И шта је он рекао?
- ХЕЛЕНА: Рекао ми је, пре свега... да то није моја брига! А после ми је објаснио да на двору... постоје... одређене жене... веште у тим стварима... Рекао је да ће те оне... обучити!
- АЛЕКСАНДАР: ... Обучити?

- ХЕЛЕНА: Тачно тако је рекао: жене које ће Александра обучити у тим... стварима!
- АЛЕКСАНДАР: ... Обучити!... Да!... То сасвим личи на њега... Свашта.
- ХЕЛЕНА: *(После дуже паузе и поверљиво)*
А... би ли... ти мене...
- АЛЕКСАНДАР: ... Шта?
- ХЕЛЕНА: Би ли ти мене... обучио!?
- АЛЕКСАНДАР: ... Елена...
- ХЕЛЕНА: *(Другачије схвативши његово ћутање, нагло свуче њу-нику, остивши само са танким платином на бедрима)*
О Алексис... волим те... хајде!... Хајде као онда када смо били мали... као онога дана на извору... Загрли ме, Алексис!
(Она улећи у његово наручје, док је он несрећно више смирује нешто једном руком. Другом извлачи "лек")
О Алекс... дивно ми је са тобом... Жене у селу причају... лепо је само са човеком кога волиш... Ја никога не волим као тебе, Алексис!
- АЛЕКСАНДАР: Па и ја тебе... волим, Ела!... Молим те...
(Полако је одвоји од себе)
Елена... покушај да схватиш... ја то не могу!
- ХЕЛЕНА: Зашто?... Моје тело... није довољно лепо?
- АЛЕКСАНДАР: Не ради се о томе!
- ХЕЛЕНА: ... Не разумем о чему причаш?
- АЛЕКСАНДАР: Елена!... Ја то... уопште не могу... Ја нисам то... никада!
Молим те... не волим да говорим о томе!
- ХЕЛЕНА: Како... ниси никада... Зашто?... Учитељ је рекао те... жене тамо!
- АЛЕКСАНДАР: Остави... те жене!
- ХЕЛЕНА: ... И стварно... ниси никада?
- АЛЕКСАНДАР: ... Не!
- ХЕЛЕНА: Зашто?
- АЛЕКСАНДАР: Нисам могао...
- ХЕЛЕНА: Зашто ниси бар... покушао... Те жене... тамо...

- АЛЕКСАНДАР: Покушао сам... безброј пута... једноставно... ја то не могу!
- ХЕЛЕНА: ... То је глупо... Алексис... То може... сваки дечак!
- АЛЕКСАНДАР: Може сваки дечак... И може сваки човек!... Ја то не могу! Обуци се!
- ХЕЛЕНА: Зашто Алексис?... Ја се не стидим пред тобом... Ја те волим!... Рекла сам ти... да би било лепо... Људи се морају волети... Дођи!
- АЛЕКСАНДАР: ... Обуци се!
- ХЕЛЕНА: Александре! Глупо је да предамном зовеш свој понос у помоћ!... И немој ме тако гледати... а обући се нећу! нећу и зато... јер си ти још увек... мој мали брат, и ја тебе...
- АЛЕКСАНДАР: Мени твоје сажалење није потребно!... Нити ма чије!
- ХЕЛЕНА: Алексис, ко говори о сажалењу... Сви људи на овом шугавом...
- АЛЕКСАНДАР: Престани да брбљаш као папагај! “Сви људи”... сви мушкарци... сви дечаци... Само о томе мислиш... Као да сам ја крив што... добро... ево... разговарајмо о томе... Али кратко!... “Александар то не може”... и шта?... И шта онда? Шта онда што то може цео свет... како ти кажеш?... Ја не могу! Али зато могу оно... што не може ни један дечак... што не може ни један човек...
- ХЕЛЕНА: ... Шта ти је, Алексис?
- АЛЕКСАНДАР: Ти глупачо! Ти, ти... зашто сам те волео? Зашто сам уопште долазио? И зашто ме тако гледаш... Шта очекујеш да ћу рећи? Шта са толико одвратне жеље желиш да чујеш!?!... Добро!... Чућеш... Чућеш прва... Ја због тога... о чему ти без престанка причаш... ја због тога нисам мање вредан! Напротив... или можда баш због тога... учинићу оно... што не може нико! Освојићу свет... Елена! Цео... цели... широки... свет! Је ли то довољно за један људски век?
- ХЕЛЕНА: ...Шта ћеш освојити?
- АЛЕКСАНДАР: Свет!... Освојићу свет! А сада се обуци!
- ХЕЛЕНА: Обући ћу се онда када ја то будем хтела! А ти запамти Александре: да би се подигла кућа – треба прво узидати први камен! Да би се освојио свет – треба пре тога

освојити... бар једну жену! Надам се да ову стару истину знаш?

АЛЕКСАНДАР: Уморио сам се од ваших двосмислености! Обуци се!

ХЕЛЕНА: Не желим! Лепо ми је овако!... Први пут се осећам слободна! Можда је ова моја слобода последња... пред велико освајање света! Јадни Алексис! Остао си мали дечак! Ти још увек верујеш у те... безазлене снове? Свет се не може освојити... ти мали...

АЛЕКСАНДАР: Рекао сам... да се обучеш!

ХЕЛЕНА: А ја сам рекла да нећу! И немој тако да ме гледаш!... Ја се тебе не бојим! Погледај ме, Александре!... Ја знам да сам сасвим обична! Жена као што сам ја... има на хиљаде! Пре пет година... додиривао си ми груди! Данас си слабији него тада! Данас ти је потребан... царски понос... и бес! Да се сакријеш иза њих!... Александре... шта мислиш... можеш ли... пре него што освојиш бели свет... да освојиш бар мене?... Рећи ћу ти!... *Не можеш!* Али не зато што "то не можеш"! Већ зато што ти то сада ја не бих допустила!... И земљи је као и жени... Александре... потребан мушкарац!

АЛЕКСАНДАР: *(Замахне да је удари)*
Сада ми је доста!
(Осигане иако са уздигнућом руком укочен неколико иренућака)

АРИСТОТЕЛ: *(Са врати)*
Александре!
(Приђе им и иодигне њену сћару хаљину)
Обуци се!

Она ља иослуша без речи.

АЛЕКСАНДАР: ... Учитељу!...

АРИСТОТЕЛ: Сине! Време ти је да пођеш! Свиће! Са истока долази... светлост и облаци! Изгледа да ће киша! Букефала сам оседлао... Мислим да ћеш стићи... пре кише!

ХЕЛЕНА: ... Учитељу...

АРИСТОТЕЛ: Жено!... Без сувишних речи! Говорићу само ја!... Александре, хоћеш ли да поздравиш... своју сестру пре одласка?

- АЛЕКСАНДАР: *(После дуге њаузе)*
Не!... Мислио сам да ћемо завршити разговор... учитељу?
- АРИСТОТЕЛ: Шта се догодило... догодило се Александре... За разговор сада је касно... свануло је!... Елена... хоћеш ли ти поздравити... свога брата?
- ХЕЛЕНА: Да!... Опрости...
(Пољуби га у образ)
Срећно пошао!
- АРИСТОТЕЛ: А сада нас двојица!
(Хоће да клекне)
- АЛЕКСАНДАР: Немој, учитељу!
- Тоџ ѡренуѡка га сѡрашно заболи ѓлава. Пође руком ка недрима. Аристотел га ухвати за руку, крене друѡом руком, сѡречи га Елена. Држе га ѡако разаетѡѡ неколико ѡренуѡака.*
- АРИСТОТЕЛ: ... Послушати ме не мораш... али моја је дужност... да ти кажем!... Не знам много о тим травама... али
- АЛЕКСАНДАР: Учитељу, немој! Целу ову дугу ноћ говорили смо ... о будућности... Тражили смо смисао о ономе што ће доћи... а ни ти ни ја не знамо сигурно... ни шта нам доноси данашњи дан! Сада у зору... немој ништа рећи! Остави..... када буде прилика и време!
- АРИСТОТЕЛ: ... Време?
- АЛЕКСАНДАР: Да време! Као песак... стално ми цури између прстију! ... Ја ћу сада... отићи! И дуго времена нећу бити ту! Ко зна... можда се... никада нећу ни вратити! Ако се икада вратим?... Прво ћу доћи овде!... За Букефала... хвала ти, учитељу... и чувај се! мада је моја брига сувишна.... Остављам те у сигурним рукама!... Једино вас... молим... обоје! Ако можете... немојте ме се сећати... по овој ноћи! Јер ја... Ето... ви мени... и сада изгледате... као онога јутра... када сам на Букефалу... јурио ка вама! Остало је... мало времена!
- Оде без ѡздрава. Чује се ѡѡѡѡ коња, ѓрмљавина, ѡочиње киша.*
- ХЕЛЕНА: Као да га гледам последњи пут!
- АРИСТОТЕЛ: Сваки пут је... први... и последњи!
- ХЕЛЕНА: Хоће ли се он вратити... учитељу?

- АРИСТОТЕЛ: Ко зна... вероватно да... неће! Што се мене тиче... отишао је... заувек... и одавно...
- ХЕЛЕНА: Шта ће бити са њим, учитељу?
- АРИСТОТЕЛ: Ха!... Добиће... добиће све оно што је одувек желео!
- ХЕЛЕНА: ... И као што каже стара песма...
“Добиће све... само срећан... никада бити неће”.
- АРИСТОТЕЛ: Ко хоће да усрећи цео свет... мора пре свега да унесрећи себе! погледај кишу, Елена! Иза ње опет ће бити сунца... а онда опет киша!... И тако у круг!
- ХЕЛЕНА: У бескрај!
- АРИСТОТЕЛ: У бескрај или у круг... све једно је! ... Људи као Александар... увек ће бити ближе центру круга!... И на њима ће лежати... одговорност овога света... Али ће терет живота поднети људи са периферије круга... Они по којима се котрљао... и по којима ће се увек котрљати точак живота... Ела... наши највећи противници... увек ће бити у нама самима!... Шта сам оно хтео... А, да... Ела... знаш ли да је дан... за једну ноћ, пре постао него ноћ?
- ХЕЛЕНА: Не почињи опет, учитељу! Све су то само речи... звуци који падају по нама... као киша... мада се по киши... најлепше спава... Хајдемо... хајдемо да спавамо!
- АРИСТОТЕЛ: Бавола... мој лежај је остао напољу... Сигурно је потпуно мокар! Ха! Иди ти спавај!
- ХЕЛЕНА: Мој лежај је сув...
- АРИСТОТЕЛ: Добро... иди спавај...
(*Она га ујорно зледа*)
Шта је било?... Зашто ме тако гледаш? И шта је ту смешно?... Ела... шта ти је.. зашто ћутиш?
- ХЕЛЕНА: Ти си ме научио... Почећу да разумем... онда када научим да ћутим!

- АРИСТОТЕЛ: Да ћутиш... ти да научиш да ћутиш?... Нисам ја те среће!
(Окрене се од ње)
Још увек си овде? Шта ти је Ела... иди спавај... Сутра ће опет бити... нови дан! Иди и спавај!
- ХЕЛЕНА: ... Знам... размишљала сам много ових дана... и одлучила... Од сада... и заувек! Спаваћемо заједно... Аристотеле!
- АРИСТОТЕЛ: (После велике паузе)
Зашто!
- ХЕЛЕНА: Зато што је теби ноћу хладно... И зато што ја више не могу... и не желим да спавам сама!
- АРИСТОТЕЛ: Ти си полудела... жено!
- ХЕЛЕНА: Не, учитељу!... Ја сам то... одлучила! А ти бар знаш колико сам ја тврдоглава!
- АРИСТОТЕЛ: ... Слушај, жено!...
- ХЕЛЕНА: Слушај једном... и ти мене, Аристотеле! Сада ћу... почети да причам! И причаћу дуго!... Причаћу упорно! Ако треба причаћу данима! И причаћу... све док не пристанеш! Уосталом... ја волим да причам! Одлучи се!
- АРИСТОТЕЛ: ... То је најподлија уцена за коју сам чуо!
- ХЕЛЕНА: У реду! Онда ћу почети да набрајам разлоге... Прво... ја тебе...
- АРИСТОТЕЛ: Немој!... Само немој почети да причаш! Ха!... Хајдемо!
(Елена њриђе уз њега, љледа ља)
Уосталом... и онако ми се не спава!
(Она ља срећна заљрли)
Ма... хајдемо!...
(Заљрли и он њу)
Досадо!

Аристотел и Елена одлазе до лежаја. Дуго се љледају. Несћаје светла и све више се чује киша. Са звуком кише мешају се звуци овацја војника. На високом љлајоу љојављује се Александар. Сада је у рајничкој одори без шлема. Сћоји заљледан у чвор. Све јаче овацје војника. Александар је сав у сјају царске рајничке одоре! И даље је заљледан у Гордијев чвор! Клицање војника и добоши су све љласнији.. Александар љријумфално љошеже мач и љресеца Гордијев чвор! Клицање војника и народа љрејвара се у дивљачке овацје! Добоши и љрубe са љоклицима војника љрајје љријумфални силазак Александров са љлајоа, са високо уздиљнућим

мачем!

Аристотел гошово баљајући, излази из Хелениног заклона, пробуђен овом несвакидашњом церемонијом. По изласку Александра у светлости праскосорја, он узима одсечени део Гордијевог чвора, разгледа га прво радосно, а онда загледа у будућности, зурећи у празну тачку простира, као да се преслишава...

АРИСТОТЕЛ: Gnothi se auton! Упознај самога себе! Гордијев чвор је пресечен али је и до дана данашњег остао *неразвезан!*
(Са неба у разним нивоима спушта се мноштво чворова.
Аристотел их сази и успукне претправљен)
Богови шапе!

Дим обавија Александра, Гордијев чвор и масу која кличе.

НАРАТОР: По историји или по легенди што често бива исто: Александар је постао краљ у двадесетој години! Дванаест година је провео ратујући... И у свим ратовима победио! Умро је у тридесет другој години... Последње године сто тринаесте олимпијаде! 5176-те године од постанка света – по Херодоту! Гордијев чвор је остао... пресечен!

Удари добоша, трубе и овације, заједно са светлом ишчежавају полако. Једино се још чују звуци Хеленине лире, па и то несигурно.

КРАЈ

Катрга, јули 2307. године – од Александрове смрти.